

Pleitnota B.J.S.A.A.F. de Winter inzake de zaak tegen de Gemeente Heerlen
12 januari 2011, Rechtbank Maastricht, Zaaknummer:

Geachte rechtbank,

Hoe ik vandaag mijn pleidooi zal beginnen is iets waar ik lang over heb nagedacht, gewikt en gewogen. Na intensief beraad kan ik niet anders dan concluderen dat de zaak formeel gaat over de vraag of je leges kunt heffen, maar feitelijk veel fundamenteler is: kan de journalistiek nog de primaire taak uitvoeren, de taak om waakhond van de democratie te zijn.

Toen ik eind 2008 vernam dat het landelijk beleid rond ICT juist bij de gemeenten compleet faalde, besloot ik na wat eerste onderzoek de verantwoordelijk partij voor uitvoering in gemeenteland, de Vereniging Nederlandse Gemeenten, te vragen om de documenten vrij te geven. Zij stelden zich op het standpunt dat zij geen bestuursorgaan ex. 1:1 Awb zijn. Dat is iets wat de rechter uiteindelijk in een door mij aangespannen zaak bevestigde¹. Wie het – unaniem door het parlement aangenomen beleid – wil toetsen is dus aangewezen op de informatie die bij de gemeenten zelf berust. Zij hebben het informatiemonopolie. Daarom volgde een verzoek aan alle gemeenten, waaronder de gemeente Heerlen. Geen lichtzinnige actie, maar een bewuste stap waar niet minder dan 28 vrijwilligers hebben geholpen met het doorspitten van de informatie. Waarom? Omdat dit beleid veel mensen interesseert en voor veel mensen belangrijk is.

Algemeen belang

De uitvoering van het Nationaal UitvoeringsProgramma, het NUP, raakt iedere burger op het moment dat het mis gaat. Later zou niet alleen uit het onderzoek van dit Wob-verzoek blijken dat het inderdaad fout gaat, maar onderzoekt Arthur Docters-Van Leeuwen deze zaak. Een Gateway-review lekt in december 2009 uit en daarin concludeert hij het algemeen belang: *“Bovendien is er het grote afbreukrisico wanneer implementatie niet goed gebeurt en bijvoorbeeld resulteert in schending van de rechten van de burger, of in fouten bij transacties tussen overheid en burger, of bij fouten in handhavingacties vanuit de overheid.”* Als schuldigen wijst hij vooral naar de gebrekkige regie van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en de Vereniging Nederlandse Gemeenten. De conclusie is vernietigend, want het NUP krijgt een “Code Rood” ofwel: zo niet verder.

Natuurlijk zal verweerder stellen dat er ook sprake is van een individualiseerbaar belang, omdat een journalist voor zijn broodwinning schrijft maar dat benadert niet de essentie van de journalistiek. Die is namelijk te vinden in het voorlichten van het publiek en het dienen van de publieke zaak door de democratische waakhondsfunctie, die de journalistiek uitvoert. Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens verwoordt dat algemeen belang onder andere in de zaak van de belangengroep *Társaság a Szabadságjogokért* tegen Hongarije². In overwegende mate is er dus sprake van het algemeen belang. Het individualiseerbaar belang komt niet verder dan het kunnen uitoefenen van het algemeen belang. Toch zeggen we niet van een belastingcontroleur dat hij bij het kijken bij mij in de boeken als individualiseerbaar belang het brood op de plank heeft.

Geen grond voor legesheffing

Verweerder voert als grondslag voor de legesheffingen artikel 229, eerste lid aanhef en onder b van de Gemeentewet op. Daarvoor moet er echter sprake zijn van een dienst. Dat is niet het geval, omdat er in overwegende mate sprake is van het algemeen belang bij de toegang tot informatie,

¹ LJN: BN5180

² Aanvraagnummer: 37374/05

³ Zaaknummer 09/1734 LEGGW SL1

zoals in artikel 3 van de Wob is gesteld. Voor de overwegingen sluit ik mij aan bij de overwegingen van uw rechtbank in de uitspraak van afgelopen vrijdag³, waarbij ook de conclusie is getrokken dat er geen sprake is van een dienst en dus geen grondslag voor de heffing is.

Nog minder is de grond aanwezig voor de tweede legesnota, omdat bij het verzoek bij herhaling in het overleg is aangegeven dat dit gerelateerd is op het door mij gevoerde bezwaar uit deze procedure. In een telefonisch overleg heb ik aangegeven op basis van bronnen te hebben vernomen dat niet bij ieder Wob-verzoek kosten in rekening worden gebracht. Dat blijkt ook, want waar RTL Nieuws niet hoeft te betalen blijkt ik dat wel te moeten. Die rechtsongelijkheid is strijdig met de beginselen van behoorlijk bestuur en heeft een censurerende werking. Freelance journalisten betalen wel voor informatie, maar een nieuwsprogramma voor TV niet.

Reeds bij de aankondiging van de leges heb ik gewezen op het feit dat voor het voeren van bezwaar de gevraagde informatie noodzakelijk is en dat bezwaar altijd gratis is. Het nieuwe besluit heb ik weldegelijk – in tegenstelling tot hetgeen verweerder beweert in het verweer – bestreden in bezwaar en daar geldt dan ook de werking van artikel 6:18 en 6:19 Awb. Want dit is een aanvullend of nieuw besluit met betrekking tot dezelfde zaak. Waar nu wordt gesuggereerd dat ik opnieuw een rechtszaak had moeten starten, lijkt mij dat een inhoudelijk zeer vergelijkbare zaak ook nog eens een onredelijke belasting van de rechtbank is en tevens een poging om het mij opnieuw lastiger te maken.

Inmenging, zoals bedoeld in artikel 10 EVRM

Met het heffen van leges is voorts ten principale nog iets mis. Het uitgangspunt van de Wob is dat overheidsinformatie openbaar is en de wet legt in artikel 8 een plicht bij de bestuursorganen om dat ook uit eigen beweging te doen. Een verzoek komt pas in het vizier als de informatie nog niet beschikbaar is. Dat noem ik wel eens het doen van achterstallig onderhoud. Zoals reeds in de uitspraak van het Europese mensenrechten hof duidelijk wordt, valt het verkrijgen van documenten onder het recht op nieuwsgaring dat in artikel 10 EVRM vastligt.

Zoals in het eerste lid staat is dit een heel fundamenteel recht. *“Een ieder heeft recht op vrijheid van meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid een mening te koesteren en de vrijheid om inlichtingen of denkbeelden te ontvangen of te verstrekken, zonder inmenging van enig openbaar gezag en ongeacht grenzen.”* Op het moment dat er naast het besluit om eerder niet geopenbaarde informatie alsnog openbaar te maken voor de nieuwsgaring een legesbesluit volgt, dan is er sprake van een inmenging van het openbaar gezag. Deze inmenging is compleet onnodig en heeft een remmende werking. Geen weldenkende freelance journalist durft nog onderzoek te doen naar onderwerpen als het gevolg een rekening van honderden euro's is. Vorige week mocht ik op de website van GeenStijl lezen hoe de gemeente Heerlen twee ton uitgeeft aan een nieuwe versie van de website. Juist mijn onderzoek ging over technologie die dit soort absurde bedragen voor een website drukken. Maar ja uit angst voor de gevolgen zie ik zelfs af van het stellen van mondelinge vragen immers ook een Wob-verzoek.

De gemeente Nuenen heeft met zoveel woorden aan gegeven dat het heffen van leges mensen moet ontmoedigen om verzoeken in te dienen. In een zaak die ik voor het Eindhovens Dagblad voerde werd de journalist daags voor de beslissing gezegd dat hij geen legesnota zou krijgen als hij zou afzien van het verzoek. De drempel is dus ook gericht op het inperken van de persvrijheid. Dat is ook de reden dat de Nederlandse Vereniging van Journalisten – zoals u in de stukken kunt terug

³ Zaaknummer 09/1734 LEGGW SL1

zien – mij in deze zaak steunt. Verdere steun vind ik in de eerder genoemde uitspraak van 14 april 2009 waar expliciet staat:

“In this connection, the most careful scrutiny on the part of the Court is called for when the measures taken by the national authority are capable of discouraging the participation of the press, one of society’s “watchdogs”, in the public debate on matters of legitimate public concern (see Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway [GC], no. 21980/93, § 64, ECHR 1999-III, and Jersild v. Denmark, 23 September 1994, § 35, Series A no. 298), even measures which merely make access to information more cumbersome.” Dat leges de toegang lastiger maken, behoeft geen verder betoog in mijn ogen. Verweerder schendt met het heffen van leges mijn recht op vrije nieuwsgaring.

Beroepsbelemmering

In deze zaak maakt verweerder het nog bonter. Waar iedere gemeente begrijpt dat de legesdiscussie een principiële is en mij uitstel tot na de rechter of de bezwaarfase gunt, weigert Heerlen dat bij herhaling. Bij de behandeling van het bezwaar vraag ik expliciet of er een onafhankelijke commissie is. Al wordt dat beloofd, blijkt dat na een lange reis niet het geval. Al snel stelt de commissie *“dat er toch werk is verzet en daarvoor betaalt moet worden”*. Op diverse punten wordt op argumenten en wettelijk kader niet ingegaan en duidelijk naar een conclusie toegeschreven. Selectief shoppen heet dat ook wel. Een beslissing die ook nog eens te laat komt met als mededeling *“omdat u zo nodig een hoorzitting wenst”*.

In de beroepsfase wordt vervolgens met mandaat de procedure gevoerd. De legesheffing of heffingen worden ingetrokken, waarop de rechtbank mij voorstelt de procedure ook in te trekken. Daarna wordt het bureau teruggefloten door de gemeente Heerlen en moet de heffing weer worden ingesteld. Geen normaal mens snapt nu nog hoe verantwoordelijkheden liggen, hoe het met het mandaat zit en wie er op legesgebied stuurt: GBRD of de gemeente Heerlen? En wie mag nu nog corresponderen met de rechtbank? Mag ik nog rekenen op het vertrouwensbeginsel? En kent verweerder het begrip Fair Play? Goed. Uiteindelijk volgt een verweer en loopt de procedure extra vertraging op. Allemaal tijd waarin onzekerheid bestaat of journalisten nog het bestuur kunnen controleren.

In mijn ogen is er duidelijk sprake van obstructie en wordt het recht misbruikt. Want bijna iedereen had de zaak ingetrokken en daarmee zijn beroepsmogelijkheid verspeeld. Het maakt de procedure complexer dan noodzakelijk en minstens zo belangrijk: het jaagt de journalist verder op kosten doordat er opnieuw meer tijd moeten worden geïnvesteerd in de procedure, meer moet worden gereisd. Want de uitspraak die de rechtbank Den Haag⁴ eerder in mijn zaak deed was helder. Ook de uitspraak van de Rechtbank Dordrecht⁵ laat niets aan helderheid te wensen over. Beide zaken hebben nadrukkelijke media-aandacht gehad en kunnen onmogelijk aan verweerder voorbij zijn gegaan. Zeker gelet op het feit dat het toezenden van het vonnis in de zaak tegen Kaag en Braassem leidde tot het intrekken van de legesheffing(en?). Ik kan de gang van zaken dan ook niet anders bezien dan een belemmering voor mij om bij informatie te komen. Wie informatie vraagt moet bloeden, lijkt het motto. En we hebben het over documenten die ten principale bij het volk horen te zijn om te toetsen. Mijn conclusie is dan ook dat hier sprake is van evidente beroepsbelemmering, want de Wob is een onmisbaar middel voor de journalistiek. Gelet op het kennelijke misbruik van recht, het schenden van mijn burgerrechten is het gepast de verloren arbeidstijd te vergoeden. Dat is niet standaard, maar het gedrag van verweerder is ook niet standaard. Overigens zijn in een

⁴ LJN: BM4074

⁵ Rechtbank Dordrecht AWB 09/1264 van 22 december 2010

beschaafd land de mensenrechten de norm en van een bestuursorgaan mag ik verwachten dat zij een voorbeeld met zo'n norm zijn.

Ter verdediging zal verweerder – zoals ze ook in de media gedaan heeft - ongetwijfeld stellen dat sommige verzoeken bewerkelijk zijn. Dat zal ongetwijfeld waar zijn, maar juist het NUP ziet ook toe op het toegankelijk maken van documenten. Juist de kwaliteit van ICT is mede bepalend voor de bewerkelijkheid van een Wob-verzoek. Natuurlijk is dat niet doorslaggevend in deze zaak. Maar transparantie, zoals de Wob nastreeft, is de smeerolie van een democratische samenleving. En ja dat kost geld. Net als verkiezingen, inspraak van een parlement en andere taken. Echter mag dat geen reden zijn om te gaan bezuinigen op mensenrechten. Dat verweerder serieus durft te spreken in de media over een principiële zaak aan hun kant, vind ik echt een gotspe. Het getuigt van een totaal ontbreken van een staatsrechtelijk besef. Hopelijk kan deze rechtbank verweerder ook daar een steuntje in de rug bieden. Het controleerbaar houden van bestuur kan alleen met harde feiten en wie het monopolie op informatie heeft zal openkaart moeten spelen. Er is een wettelijk kader dat de moeder vormt voor alle transparantiereggeving in Nederland en dat is Wob. Het opvoeren van andere wetgeving, zoals de Archiefwet, om daarmee de Wob uit te kleden is net zo doeltreffend als het heffen van leges voor een informatieverzoek gebaseerd op laten we zeggen de wet op de lijkbezorging. Dat slaat als een tang op een varken en is iets waar ik in dit stadium ook niet op inga.

Ik verzoek u om het gedrag van verweerder in deze zaak meteen te stoppen door zelf in de zaak te voorzien. Ook verzoek ik u verweerder in kosten te veroordelen en uiteraard het griffierecht te vergoeden. Voor verweerder heb ik de oproep te stoppen met dit gedrag en de problemen van uw falende automatisering niet langer af te reageren op de journalistiek. Die doet alleen zijn taak. Ik advies de woedde te richten op de partijen die onvoldoende hun werk hebben gedaan om informatie toegankelijker te maken. Dat is de echte reden waarom kennelijk informatie in deze gemeente zo slecht toegankelijk is, terwijl dat in andere gemeenten niet het geval is. Ik zou de problemen aanpakken en niet de journalistiek. En ik hoop nooit meer zoveel tijd te zijn aan zulk bedenkelijk handelen.